

„Je jich dostatek, ale různé kvality.“ Učitelé mediální výchovy o výukových materiálech¹

Karolína ŠIMKOVÁ

„There are plenty of them, but of varying quality.“ Media education teachers on teaching materials

Abstract: Our lives are increasingly moving into an online world that is overflowing with media messages. This is one of the reasons why there is an increasing urgency in the public sphere about the need to increase our media and digital literacy. Attention is particularly focused on the youngest generation, which is considered to be the most vulnerable. At the same time, young people and adolescents spend an enormous amount of time with the media, so it is appropriate to educate them in this regard. This role is most often attributed by society to the schools that pupils attend, and specifically to the teachers there. But for teachers, who themselves are often groping in the world of media and struggling with a lack of time, this is a challenging task.

Media education has been taught in Czech primary and secondary schools since 2005 as one of six so-called cross-cutting themes. In practice, this means that the form and concept of this topic is almost entirely up to teachers, their capabilities and motivation. As summarised by Štáastná, Wolák and Jiráček (2014), systemic support for teachers has been a major problem in the implementation of media education from the outset. Whether it is the lack of opportunities for formal and informal education or quality and up-to-date teaching materials. An overview of

media education teaching materials in the Czech Republic was prepared by Radim Wolák (2011, 2013). However, as the media world has changed significantly over the last decade, many of the materials listed can now be considered outdated. Currently available materials, including those from NGOs, companies and teachers, are mapped by Kopecký and Voráč (2022). Overall, there is an abundance of freely available teaching materials for media education today, but because they can be created and shared by anyone, they vary widely in quality (Kopecký & Voráč, 2022). There is also a lack of signposting for collecting these materials, so they do not reach as many teachers (Šťastná, 2017). That there is a sufficient amount of teaching materials, but they are not always of high quality, is also confirmed by some of the participants in the qualitative study I conducted in the spring and summer of 2021. Eleven secondary school teachers and lecturers from non-profit organizations were asked in semi-structured interviews how they perceived the available teaching materials. Study participants were also asked what they thought appropriate instructional material should look like. The findings were provided to digital design students from Tomas Bata University in Zlín, who subsequently used them to create interactive teaching materials. Using teachers' suggestions to create specific design materials that would help them in their work is a rather unique practice. The qualitative research conducted is therefore interesting and may be of use to other researchers who may wish to attempt something similar in any other educational area. The research also sheds light on how media education teachers evaluate the available materials and reveals why the current provision is unsatisfactory.

Key Words: Media education; Media literacy; Teachers; Teaching materials; Design

Úvod

Mediální a digitální gramotnost jsou dnes, více než kdy dřív, významnými dovednostmi, jež by měl ovládat každý člen společnosti. To platí ještě více pro děti a dospívající, pro něž je digitální svět přirozenou součástí každodenního života a tráví v něm velké množství času. Děti v něm

komunikují, učí se, baví se, ale také zažívají strach, osamělost či hněv. Je v zájmu společnosti, aby děti uměly s těmito médii pracovat, znaly jejich rizika a možnosti a využívaly je ve svůj prospěch. Jednoduše řečeno, aby s médii pracovaly kriticky. Aby však děti a dospívající mohly efektivně zvyšovat svou mediální gramotnost a lépe se v digitálním světě orientovaly, potřebují k tomu obvykle podporu dospělých. Zejména od učitelů společnost očekává, že jim s tím pomohou v rámci formálního vzdělávání. V takovém případě se ale musíme ptát – jakou úroveň mediální gramotnosti tito učitelé mají? A jak jsou podporováni v tom, aby sami zvyšovali svou mediální gramotnost a poznávali stále se vyvíjející (digitální) média? Jaké nástroje a materiály k tomu mají? A jsou tyto materiály funkční?

Abychom našli odpovědi na výše položené otázky, rozhodli jsme se provést tento kvalitativní výzkum. V něm jsme se zaměřili na učitele a lektory mediální výchovy a výukové materiály, které používají ve svých hodinách, ale také na jejich vnímání různých témat mediální výchovy. Zjištění z tohoto výzkumu navíc posloužila jako návod pro bakalářské studenty digitálního designu na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně, kteří ve druhé fázi projektu navrhli prototypy materiálů pro mediální výchovu, které by mohli učitelé využívat ve svých vyučovacích hodinách.

1 Kontext

V České republice je mediální výchova zařazena do formálního vzdělávání od roku 2005. Požadavky státu na školy lze nalézt v Rámcových vzdělávacích programech (RVP). Tyto programy jsou závazné pro každou školu a ta by je měla dále rozvinout ve svém Školním vzdělávacím programu (ŠVP). Mediální výchova se v Rámcových vzdělávacích programech objevuje jako jedno ze šesti průřezových témat. Dokumenty vytvořil Výzkumný ústav pedagogický v Praze (VÚP), který spadá pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Průřezová témata podle této instituce „reprezentují aktuální témata současného světa a stávají se důležitou a nedílnou součástí základního vzdělávání... a pomáhají rozvíjet osobnost žáka zejména v oblasti postojů a hodnot“ (VÚP, 2005, s. 90). Z dokumentu však zároveň vyplývá, že hloubka,

rozsah a formy realizace průřezových témat jsou plně v kompetenci školy. To znamená, že mediální výchova může být zahrnuta do jiných vyučovacích předmětů, což se děje nejčastěji, mohou jí být věnovány samostatné semináře, kurzy, besedy apod. nebo může být realizována jako samostatný předmět (VÚP, 2007). Toto poměrně vágní zakotvení mediální výchovy ve školním vzdělávacím programu představuje velkou výzvu pro učitele, kteří často z vlastní iniciativy nebo z pověření svých nadřízených učí žáky o médiích v rámci jiných předmětů. Svět médií a jeho témata si tak učitelé často osvojují za pochodu a ve svém volném čase.

Učitelé mediální výchovy v České republice byli v minulých letech v centru pozornosti několika kvantitativních výzkumů, které tento problém zachytily. V roce 2018 provedla nezisková organizace Člověk v tísni výzkum mezi učiteli, kterého se zúčastnilo 218 z nich. Výzkum byl zaměřený na stav mediální výchovy na českých středních školách v Praze a v celé České republice. Tento výzkum, který realizovala výzkumná agentura Median a Jeden svět na školách, což je vzdělávací projekt Člověka v tísni, nám posloužil jako inspirace pro tvorbu návodu k rozhovoru, zejména pro jeho první, obecnou část. Z tohoto výzkumu mimo jiné vyplývá, že v průměru 29 % učitelů navštěvovalo kurzy nebo semináře mediální výchovy, protože cítili, že potřebují další čas na seznámení se s touto problematikou. Konkrétně kurzů pořádaných neziskovou organizací Člověk v tísni, jež je lídrem v této oblasti, se zúčastnilo 23 % pražských (a 22 % mimopražských) učitelů. Tento výsledek rezonuje s našimi zjištěními, které ukázaly, že mnoho z námi dotazovaných učitelů absolvovalo kurzy této organizace a také rádi využívají jejich výukové materiály. Na otázku, jaké materiály používají při výuce mediální výchovy, učitelé nejčastěji uváděli „Aktuální mediální produkty (články, reklamy, videa apod.)“ (66 % Praha, 70 % zbytek republiky), „Filmy a dokumenty o médiích“ (52 %, 33 %), ale také „Používám k výuce materiály, které jsem si sám/sama připravil(a)“ (45 %, 39 %) (s. 30). Vysoké procento učitelů, kteří si vytvářejí vlastní materiály pro výuku, naznačuje, že „ideální“ materiály se mnohým z nich hledají těžko. Na otázku, proč se mediální výchově nevěnuje ve výuce více pozornosti, 62 % dotazovaných učitelů v Praze a 76 % ve zbytku republiky odpovědělo, že je to proto, že „k výuce

mediální výchovy chybějí kvalitní materiály“ (s. 27). Nejčastější odpovědí na otázku „O jakou podporu v mediální výchově byste měl/a zájem?“ byla „Audiovizuální materiály ke konkrétním tématům“ (s. 37), což nás nepochybně motivovalo k realizaci našeho výzkumu.

Kopecký a kolektiv (2021) zkoumali současnou situaci českých učitelů ve vztahu k mediální výchově. Provedli dotazníkové šetření, kterého se zúčastnilo 2 155 učitelů. Z něj vyplynulo, že 91,6 % učitelů považuje mediální výchovu za důležitou (s. 24). Zatímco téměř 37 % učitelů se zúčastnilo nějakého školení mediální výchovy, pouze 18,5 % absolvovalo podobný kurz na vysoké škole (s. 23).

Přehled výukových materiálů mediální výchovy v Česku zpracoval Radim Wolák (2011, 2013). Vzhledem k tomu, že se však mediální svět za posledních deset let poměrně zásadně proměnil, lze mnohé z uvedených materiálů dnes považovat za zastaralé a méně aktuální. Materiály, jež jsou v současnosti dostupné, včetně těch, které vytvořily neziskové organizace, firmy a učitelé, mapují Kopecký a Voráč (2022). Celkově lze říci, že volně dostupných výukových materiálů pro mediální výchovu je dnes dostatek, ale vzhledem k tomu, že je může vytvořit kdokoli, mají velmi rozdílnou kvalitu (Kopecký, Voráč, 2022). Také chybí rozcestník, který by tyto materiály shromažďoval, takže se nedostanou k tolika učitelům (Šťastná, 2017).

Snaha vytvořit návrhy interaktivních výukových materiálů, jež by odpovídaly představám a potřebám učitelů, je v českém kontextu spíše raritou. Propojení učitelů a designérů skrze výzkum lze považovat za poměrně inovativní postup, jehož závěry mohou být přínosné pro další výzkumníky, kteří by se o něco podobného pokusili v jakékoli jiné vzdělávací oblasti.

2 Metody

Cílem tohoto kvalitativního výzkumu bylo zachytit a popsat stav mediální výchovy na českých středních školách z pohledu učitelů a zjistit, jak vnímají stávající výukové materiály či jak si takový vhodný materiál pro výuku mediální výchovy představují. Tato zjištění pak měla sloužit jako návod pro studenty digitálního designu na Univerzitě Tomáše Bati

ve Zlíně, kteří na jejich základě vytvořili prototypy interaktivních výukových materiálů.

Po zmapování dosavadních výzkumů na podobné téma v českém prostředí jsme začali připravovat polostrukturované rozhovory. Nejprve jsme vytvořili tzv. návod rozhovoru. Následně jsme vybrali účastníky podle zvolených kritérií. Mezi účastníky výzkumu byli učitelé ze středních škol, ale i z gymnázií z celého Česka.

Hlavní výzkumná otázka zněla: „Jak podle českých učitelů vypadá ideální materiál pro výuku mediální výchovy?“

Dále jsme určili dvě podotázky, které zněly:

- a) „Jaké materiály používají čeští učitelé při výuce mediální výchovy?“
- b) „Jaké materiály k tématům mediální výchovy by učitelé chtěli mít k dispozici?“

Kromě toho nás také zajímalo, jak učitelé vnímají jednotlivá témata mediální výchovy – která z nich je baví učit, kterých se obávají nebo si jimi nejsou jisti. Zajímalo nás také jejich názor na to, jaká témata podle nich baví a nebaví jejich žáky. Jejich odpovědi nám ukázaly, jaká témata by měli studenti digitálního designu při tvorbě prototypů primárně zpracovat.

Polostrukturované rozhovory se středoškolskými učiteli a lektory z neziskových organizací, kteří souhlasili s účastí ve výzkumu, proběhly v květnu a červnu roku 2021. Kontakty na účastníky jsme získali díky dvěma významným neziskovým organizacím, které se v České republice zaměřují na mediální výchovu – Jeden svět na školách (Člověk v tísni) a Zvol si info. Dalším zdrojem cenných kontaktů byla také facebooková skupina „Sdílíme zkušenosti z mediální výchovy“, která měla v květnu 2021 více než tisíc členů.

V době sběru dat byla stále ještě v platnosti některá z vládních opatření spojených s pandemií covid-19, a proto jsme se rozhodli rozhovory uskutečnit online, prostřednictvím softwaru Google Meet. Výhodou tohoto nástroje bylo, že jsme mohli video rozhovor okamžitě začít nahrávat. Všichni respondenti byli o nahrávání informováni a souhlasili s ním. Následně také obdrželi videozáznam rozhovoru. Tyto nahrávky byly použity pouze při přepisu rozhovorů, které sloužily k další analýze.

Mezi další výhody tohoto online nástroje patří nepochybně také úspora času našeho i účastníků.

Ve zmiňovaném období jsme provedli jedenáct polostrukturovaných rozhovorů, sedm s učiteli mediální výchovy na středních školách a čtyři s lektory mediální výchovy z neziskových organizací Jeden svět na školách a Zvol si info.

Námi předem připravený návod rozhovoru byl rozdělen do tří hlavních částí. První obsahovala převážně demografické, obecné otázky, které odhalily více o jednotlivých účastnících. Druhá část byla zaměřena na zkušenosti učitelů a lektorů s výukou mediální výchovy a jejich vnímání tématu. V této části dostali účastníci více prostoru pro vyprávění, popisovali typickou vyučovací hodinu mediální výchovy.

Následovala třetí část, která byla zaměřena na výukové materiály, které respondenti používají. V této části došlo také na diskusi o tom, jak má podle nich takový „ideální“ materiál vypadat. V této části jsme od respondentů získali odpovědi na hlavní výzkumnou otázku.

3 Výsledky a diskuse

Po přepsání rozhovorů a jejich opětovném přečtení jsme provedli tematickou analýzu a identifikovali určité opakující se vzorce. Zde jsou naše hlavní zjištění, která jsou vždy podpořena konkrétními výroky dotazovaných. Pro našich jedenáct respondentů jsme za účelem citování zvolili označení „Učitel/ka A až J“.

- Všichni respondenti jsou zvyklí používat ve výuce online materiály a nástroje.

„Používám online články, videa na Youtube. Běžně v hodinách pracujeme s mobily.“ (Učitel/ka A)

„Ještě jsem neodučila hodinu, ve které bych žákům nepustila nějaký dokument, krátký spot nebo video.“ (Učitel/ka I)

Když měli respondenti uvést témata, která jsou pro ně problematická, nejčastěji zmiňovali:

- ověřování faktů,

„Fact-checking sám o sobě je docela nuda.“ (Učitel/ka F)

„Ověřování informací je těžké pro každého z nás, takže i pro ně. Tomu věnuji hodně času.“ (Učitel/ka G)

„Téma ověřování informací je pro mě důležité, aby znali, ale pro ně je méně zábavné, než když se bavíme třeba o sociálních sítích a kyberšikaně.“ (Učitel/ka J)

- a kyberšikanu.

„Já si třeba nejsem jistá v tématu kyberšikany, protože to je hodně delicate téma a kdyby tam třeba nějaká kyberšikana probíhala, tak s tím neumím pracovat.“ (Učitel/ka F)

„Téma, u kterého jsem se trochu bála, je samozřejmě kyberšikana. Nikdy nevíte, kde to na vás od dětí vybafne, a vy musíte nějak reagovat.“ (Učitel/ka I)

Podle respondentů žáky obecně baví témata, která jsou jim blízká, například sociální sítě.

„Myslím, že téma sociálních sítí je jim blízké a baví je.“ (Učitel/ka G)

„Baví je hesla a bezpečnost na internetu. Jinak si myslím, že je zajímavé všechno. Ty mladší by samozřejmě víc zajímalo, kdybychom mluvili o Tik-toku a Instagramu, a spíš je používali, než si o nich povídali. Ty starší už vědí, že je potřeba řešit bezpečnost a že je třeba se chránit.“ (Učitel/ka I)

„Když je to o nich. Takže témata sociálních sítí, kyberšikany, bezpečnosti na internetu a podobně.“ (Učitel/ka J)

Na otázku, jakým tématům se rádi věnují se svými žáky, respondenti jmenovali argumentační fauly a rozdíl mezi fakty a názory:

„Ráda se učím nové věci, takže teď jsem hodně ponořená v argumentačních faulech, ve kterých se sama ještě tolik neorientuju. A myslím, že to baví i mé studenty.“ (Učitel/ka B)

„Mě baví argumentace a výměna názorů. Stačí i jednoduché hry pro a proti, aby se děti naučily, že existují různé názory.“ (Učitel/ka F)

„Dávám studentům prostor ve vymýšlení faktů a názorů k nějakému tématu a přijde mi, že o tom je baví diskutovat.“ (Učitel/ka G)

Když jsme se respondentů zeptali, zda mají pocit, že mají dostatek materiálu pro výuku mediální výchovy, setkali jsme se s velmi rozdílnými

názory. Někteří učitelé měli pocit, že materiálů je dostatek, zatímco jiní měli problém je najít.

„Za mě jich je velký dostatek, akorát někteří kolegové ani netuší, jak velký jich je dostatek a jak by s nimi mohli pracovat, proto s nimi nepracují.“ (Učitel/ka B)

„Ne. Ale nikdy jsem je asi příliš nehledala, protože mediální výchovu jako samostatný předmět neučím.“ (Učitel/ka C)

„Je jich podle mě celkem dostatek, ale různé kvality.“ (Učitel/ka F)

Co se týče konkrétních materiálů, které tito respondenti při výuce mediální výchovy používají, většina z nich používá jako zdroj či inspiraci materiály Jednoho světa na školách, vzdělávacího programu neziskové organizace Člověk v Tísni.

„Nějaké materiály jsme čerpali i z Jednoho světa na školách, akorát tam mi vadí, že vyloženě ukazují na to, které zdroje jsou dobré a které ne. Tomu my se snažíme vyhnout.“ (Učitel/ka F)

„Používám hodně materiály od JSNS, mají dobře zpracované příručky, které jsem využívala hlavně při distanční výuce. Jejich materiály jsou podle mě nejpropracovanější.“ (Učitel/ka G)

Respondentů jsme se v poslední části rozhovoru ptali na to, jaké vlastnosti by měl podle nich mít „ideální“ výukový materiál, jež by jim pomohl vysvětlovat témata mediální výchovy. V odpovědích se nejčastěji objevovalo následujících deset charakteristik. Ke každé z nich přidáváme několik výroků respondentů, které zazněly během rozhovorů.

a) Má jasně stanovený cíl

„Vždycky chci vědět, co je cílem, jestli mi ten materiál říká, k čemu dojdou.“ (Učitel/ka B)

„Měl mít podobu nějakého manuálu, velmi praktického, ve kterém by bylo: Tohle uděláš, tohle bude výsledek...“ (Učitel/ka C)

„Mělo by být jasné, jaký to má přinést výsledek. Aby to nebyla jen ta aktivita, ale aby po ní studenti věděli, že proto, že udělali to a to, tak

zjistili, proč je to téma důležité. Tenhle očekávaný výsledek by měl být popsán hlavně pro učitele.“ (Učitel/ka CH)

b) Zahrnuje didaktiku (x podle některých není významná)

„Didaktika by určitě bylo vhodná. Takový začínající kantor, zvlášť pokud to třeba na pedagogické fakultě příliš nebrali, to určitě potřebuje.“ (Učitel/ka D)

„Když je tam nějaký tip, jak s tím pracovat, tak to ocením, třeba mě pak i napadne něco dalšího, ale didaktiku tam dokážu sama dodat.“ (Učitel/ka I)

c) Lze ho upravovat

„Když najdu nějaký materiál, tak nedělám to, že bych si ho vzal kompletně celý, ale inspiruji se. To znamená, že můžu kombinovat více materiálů.“ (Učitel/ka E)

„Ideálně se mi pracuje s materiály, které mají více variant použití. Bud' jdou napasovat na jednu vyučovací hodinu, nebo se z toho dá udělat celé tematické dopoledne.“ (Učitel/ka H)

„Měl by to mít logickou strukturu, kterou si ale já můžu vhodně nastavit nebo změnit. Tak podle mě vypadá vhodný materiál.“ (Učitel/ka I)

d) Je aktuální

„Co se týče obsahu, jednoznačnou známkou kvality je, že by to mělo souviset s něčím, co je aktuální.“ (Učitel/ka E)

„Asi nejvíc u něj hledám aktuálnost pro děti, tím pádem i atraktivnost.“ (Učitel/ka J-I)

„Téma mediální gramotnosti hrozně rychle stárne a je fajn, když jsou ty příklady aktuální.“ (Učitel/ka J)

e) Je interaktivní

„Měly by být interaktivní, protože si myslím, že to si děti užijí. Když jsme začínali, naše frontální přednášky byly fajn, ale postupem času bylo vidět, že by se dalo vymyslet něco lepšího, aby si to student zažil, prožil a zapamatoval.“ (Učitel/ka F)

„Interaktivita je důležitá pro mé žáky, tím pádem i pro mě.“ (Učitel/ka I)

f) Zapojuje studenty, zahrnuje skupinové aktivity

„Měl by zahrnovat maximální aktivitu studenta. Vždycky mě fascinuje, když se učitel postaví před třídu a začne vyprávět, co je to konspirační teorie a nezjistí si, že polovina třídy už to třeba dávno ví.“ (Učitel/ka B)

„Měla by v nich být skupinová nebo jakákoliv jiná práce studentů, která nestojí na učiteli. Neměla by to být frontální výuka, logicky.“ (Učitel/ka E)

„Mám zkušenost, že to děti zaujme, když se do toho dokážou opravdu vžít a mají z toho i nějaký osobní prožitek. Neměla by to být frontální výuka.“ (Učitel/ka H)

„Spíš by to byly materiály, které si mohou studenti přímo vyzkoušet, třeba formou nějakých her, cvičení. Neměla by to být jen teorie, která studenty, minimálně z mé vlastní zkušenosti, nezajímá a často ji ani nechápou.“ (Učitel/ka CH)

g) Je k dispozici online

„Materiály by měly být jednoznačně dostupné online. Když si děláte přípravu, tak stejně sedíte u počítače.“ (Učitel/ka E)

„V dnešní době, pro větší udržitelnost, by ty materiály měly být dostupné online. Je to jednodušší forma šíření a může to mít mnohem větší dosah.“ (Učitel/ka H)

„Nevím, jestli jsem měl někdy v ruce nějaký tištěný materiál vztahující se k mediální výchově. Ideální materiál je za mě určitě dostupný online.“ (Učitel/ka CH)

„Bylo by super, kdyby byly materiály někde dostupné online a já si je mohla sama upravovat.“ (Učitel/ka J)

h) Obsahuje fotografie/video

„Důležité je, aby ten materiál byl názorný, aby v něm byly fotky a videa. To je velká část mých příprav, že neustále hledám nějaké fotografie nebo videa.“ (Učitel/ka E)

ch) Obsahuje konkrétní příklady „ze života“

„Myslím, že by v nich mediální gramotnost měla být uchopena z různých úhlů pohledu a příklady by měly být co nejvíc zapojené do běžného

života a každodenního užívání médií. Aby i taková učitelka chemie si v tom mohla najít něco, co by mohla použít.“ (Učitel/ka F)

„Platí ve všech předmětech, že je dobré studenty motivovat tím, co znají. Takže jim buď položit vhodné otázky, nebo ukázat zajímavou situaci, která je jim blízká.“ (Učitel/ka G)

i) Má více variant

„Měly by reflektovat skutečné studenty, jejich individualitu a potřeby. Proto, tam, kde se to nabízí a mohlo by to pomoci, by mohlo být několik variant pro studenty dle pokročilosti a jejich potřeb.“ (Učitel/ka C)

„Materiály by měly odpovídat věkové skupině, nebo spíš pokročilosti studentů. Hodně záleží, jestli už se s mediální výchovou setkali a mají s ní nějaké zkušenosti, nebo ne. Spíš, než věkové kategorie by měly být kategorie začátečník, mírně pokročilý a master. Učitel si pak může materiály vybrat podle toho a použít odpovídající verzi.“ (Učitel/ka F)

Závěr

Cílem výzkumu bylo přiblížit stav mediální výchovy z pohledu učitelů a lektorů neziskových organizací. Zjistili jsme, jak vnímají různá témata mediální výchovy – která je baví a jsou jim blízká a ze kterých mají obavy. Stejně tak jsme se dozvěděli, jak tito učitelé a lektori vnímají dostupné výukové materiály mediální výchovy a jak by podle nich měly vypadat „ideální“ materiály, které by mohli a chtěli používat ve výuce.

Můžeme konstatovat, že naši respondenti vnímají mediální výchovu jako důležitou. Někteří z nich se domnívají, že materiálů pro výuku mediální výchovy je dostatek, ale nejsou dostatečné z hlediska obsahu a formy, jiní mají problémy je najít. Někteří učitelé a lektori z neziskových organizací popsali, že se se studenty bojí mluvit o citlivých tématech, jako je kyberšikana. Na druhou stranu se studenty rádi hovoří o argumentačních faulech. Také se domnívají, že studenti preferují témata jako sociální sítě, zkrátka taková, jež jsou těmto studentům blízká a mohou se s nimi ztotožnit.

Když jsme se našich respondentů zeptali, jak by popsali ideální výukový materiál, nejčastěji zmiňovali tyto charakteristiky: Má jasně stanovený

cíl; obsahuje didaktiku; je editovatelný; je aktuální; je interaktivní; zapojuje studenty a/nebo zahrnuje skupinové aktivity; je dostupný online; obsahuje fotografie/video; obsahuje konkrétní příklady „ze života“; má více variant.

Některé závěry, které z výzkumu vyplynuly, by si nepochybně zasloužily další zkoumání. Pokusili jsme se však otevřít a nastínit některá palčivá témata, jež jsou spojena s někdy nepříliš funkčním zaváděním mediální výchovy do výuky.

Závěry tohoto výzkumu zároveň posloužily jako podklad pro studenty bakalářského programu Digitální design Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně (UTB). Ti měli v rámci své semestrální práce vytvořit prototypy interaktivních materiálů pro mediální výchovu. Projekt, který dostal název *Designformace*, podpořily Univerzita Karlova a studentský spolek Zvol si Info. Prototypy, které vzešly z intenzivní práce bakalářských studentů UTB, byly v květnu 2022 prezentovány na festivalu designu s názvem *Zlín Design Week*. Jeden z prototypů byl v dubnu 2022 přetvořen ve funkční výukový materiál a je nyní dostupný online. Může ho tak využít každý český učitel, jenž se věnuje mediální výchově. Usilujeme o to, aby se to samé povedlo i s dalšími prototypy, které byly vyhodnoceny jako případně funkční. Naším cílem je poskytnout učitelům zdarma materiály, které budou funkční a budou reflektovat jejich potřeby.

Poznámky:

¹ Tento výzkum byl finančně podpořen prostředky z projektu SVV IKSŽ FSV UK.

Literatura:

BUCKINGHAM, D. Defining digital literacy: What do young people need to know about digital media? *Nordic Journal of Digital Literacy*, 2015, Vol. 4: pp. 21–34. On-line [cit. 20. 9. 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-943X-2006-04-03>.

Jeden svět na školách. 2018. Stav výuky mediální výchovy na středních školách: porovnání Prahy a zbytku ČR. On-line [cit. 20. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/pruzkumysetreni/medialni_gramotnost_zaku_2018.pdf.

- Jeden svět na školách. n.d. Materiály k mediálnímu vzdělávání.* On-line [cit. 20. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/projekty/medialni-vzdelavani/materialy>.
- JIRÁK, J., ŠŤASTNÁ, L. K periodizaci vývoje mediální výchovy a mediálního vzdělávání v českém prostředí v evropském kontextu. *Acta Musei Nationalis Pragae – Historia litterarum*. Praha: Národní muzeum, 2012, roč. 57, č. 4, s. 67–72.
- KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R. VORÁČ, D., MIKULCOVÁ, K., KREJČÍ, V. Český učitel ve světě médií (výzkumná zpráva). On-line [cit. 20. 9. 2022]. Dostupné z: <https://e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/149-cesky-ucitel-ve-svete-medii-2021/file>.
- KOPECKÝ, K., VORÁČ, D. *Priority a témata v mediální výchově.* On-line [cit. 20. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/359504653_Priority_a_temata_v_medialni_vychove.
- ŠŤASTNÁ, L. *Media Literacy in the Context of Civic Education (Mediální gramotnost v kontextu občanského vzdělávání).* On-line [cit. 20. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/317427919_Media_Literacy_in_the_Context_of_Civic_Education_Medialni_gramotnost_v_kontextu_obcanskeho_vzdelavani
- VÚP. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Výzkumný ústav pedagogický v Praze. On-line [cit. 20. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.npi.cz/images/RVP_ZV_2005.pdf.
- VÚP. Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Výzkumný ústav pedagogický v Praze. On-line [cit. 20. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/soubory/PDF/RVPG_2007_06_final.pdf.
- WOLÁK, R. Učebnice a portály mediální výchovy v ČR. *Komunikace, média, společnost*, 2011, roč. 1, č. 1, s. 113–119.
- WOLÁK, R. Methodological Materials for Teaching Media Education in the Czech Republic: Prematurely Obsolete or Insufficient Support? *e-Pedagogium*, 2013, roč. 13, č. 2, s. 96–109.

Kontakt na autorku:

Mgr. Karolína Šimková
Univerzita Karlova
Fakulta sociálních věd
Katedra mediálních studií
Smetanovo nábřeží 6
110 00 Praha 1
e-mail: karolina.simkova@fsv.cuni.cz